

Uitnodigingen (flyer)

Uitnodiging workshopmiddag

De kunst van het kiezen met de maatschappelijke kosten- batenanalyse (MKBA)

Doelgroep:

- docenten MBO/HBO

Programma:

- Voorstellen en BOGO, M. Vijn (WUR)
- Intro omgevingseconomie in het onderwijs, U. Kirchholtes (HAS)
- Spelen Batenspel, allen
- Denken in maatschappelijke kosten en baten, toepassing in beslispraktijk, vragen, E. Ruijgrok (Witteveen+Bos)
- Discussie MKBA in het onderwijs (docenten, studenten, professionals), allen
- Overhandigen nieuw ontwikkeld lesmateriaal aan CvB – F. Praasterink (HAS), D. v Ekkel (CAH), U. Kirchholtes
- borrel.

-Wanneer/waar, opgeven, kosten:

- 20/11/2014, 13:00-16:30 uur, Den Bosch, HAS onderwijsboulevard 221
- www.stadlandrelaties.nl/nl_nl/nl/de-kunst-van-het-kiezen
- gratis

Uitnodigingen (e-mails)

De kunst van het kiezen

Van: "Vijn, Marcel" <marcel.vijn@wur.nl>
Datum: woensdag 10 september, 2014 15:57
Onderwerp: De kunst van het kiezen
Bijlagen: TEXT.htm; Mime.822

Beste docenten in het groen MBO en HBO en andere belangstellenden,

Op 20 november 2014 organiseren HAS Den Bosch, CAH Vientum en PPO Wageningen UR een bijeenkomst met als titel:

De kunst van het kiezen

Een bijeenkomst over het gebruik van een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) in het Groen HBO.

MKBA: Zie voor korte animatiefilm: <http://www.youtube.com/watch?v=fWTzTzrDjWo>

Voor wie? Docenten Groen HBO die werken met ecologische, ruimtelijke, maatschappelijke en economische vraagstukken,

Programma: Wordt binnenkort bekend gemaakt. Op de bijeenkomst wordt nieuw ontwikkeld lesmateriaal gepresenteerd dat de deelnemers meekrijgen.

Datum: 20 november 2014

Tijd: 13,00 tot 16,30 uur

Plaats: HAS Den Bosch, Onderwijsboulevard 221, 's-Hertogenbosch

Kosten: gratis

Opgave: http://www.stadlandrelaties.nl/nl_nl/nl/de-kunst-van-het-kiezen/

U bent van harte uitgenodigd! Als u andere geïnteresseerden weet dan graag deze uitnodiging doorsturen.

Met vriendelijke groet,
Mede namens,
Ursula Kirchholtes, HAS Den Bosch
Frank Braakhuis, CAH Vientum
Jan Eelco Jansma, PPO Wageningen UR

Marcel Vijn
Onderzoeker Stad-Land Relaties, PPO Wageningen UR
Publicaties: <http://tinyurl.com/marcelvijn>
<http://www.stadlandrelaties.nl>
0320 291391

Postbus 430
8200 AK Lelystad

>>> Ursula Kirchholtes 03-11-14 15:49 >>>

Beste docenten in het groen MBO en HBO en andere belangstellenden,

Op 20 november 2014 organiseren HAS Den Bosch, CAH Vientum en PPO Wageningen UR een bijeenkomst met als titel:

De kunst van het kiezen met de omgevingseconomie

De bijeenkomst gaat over het gebruik van omgevingseconomie en de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) in het Groen MBO en HBO.

Wat is de MKBA?: Zie voor korte animatiefilm: <http://www.youtube.com/watch?v=fWTzTzrDjWo>

Voor wie? Docenten Groen MBO en HBO die werken met ecologische, ruimtelijke, maatschappelijke en economische vraagstukken.

Programma: Op de bijeenkomst presenteren we nieuw ontwikkeld MKBA lesmateriaal. Frederike Praasterink neemt het lesmateriaal in ontvangst. De deelnemers krijgen dit mee naar huis. Vervolgens presenteert onze gastspreker een spraakmakende MKBA en de toepassing in de beslispraktijk. Ook werken we zelf in groepen aan een MKBA case. In de discussie die daarna volgt delen docenten, studenten en de beroepspraktijk hun ervaring en mening over het gebruik van de MKBA in het onderwijs. We sluiten feestelijk af met de oprichting van het onderwijsplatform MKBA en een borrel. De verdere invulling van het programma wordt binnenkort bekend gemaakt.

Datum: 20 november 2014

Tijd: 13,00 tot 16,30 uur

Plaats: HAS Den Bosch, Onderwijsboulevard 221, 's-Hertogenbosch

Kosten: gratis

Opgave: http://www.stadlandrelaties.nl/nl_nl/nl/de-kunst-van-het-kiezen/

U bent van harte uitgenodigd! Als u andere geïnteresseerden weet dan graag deze uitnodiging doorsturen.

Met vriendelijke groet,
Mede namens,
Ursula Kirchholtes, HAS Den Bosch
Frank Braakhuis, CAH Vientum
Jan Eelco Jansma, PPO Wageningen UR

Marcel Vijn
Onderzoeker Stad-Land Relaties, PPO Wageningen UR
Publicaties: <http://tinyurl.com/marcelvijn>
<http://www.stadlandrelaties.nl>
0320 291391

Postbus 430
8200 AK Lelystad

Draaiboek

De kunst van het kiezen met de omgevingseconomie, maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)

20 november 2014 Locatie: HAS Den Bosch, auditorium, Onderwijsboulevard 221, 's-Hertogenbosch

Tijd: 13.00-16.30 uur

Materiaal

- HAS: laptop, beamer, workshop materialen, flip-over vellen (indien nodig vanuit PPO meenemen)

Vooraf

- Versturen bevestiging naar degene die hebben opgegeven> Marcel <gedaan>

Tijd	Wat	Wie	Toelichting
13.00	Inloop/ontvangst met koffie & Thee		Beamer, laptop en flipover staan gereed Koffie/thee klaar Receptie inlichten over locatie
13.15	Welkom en programma Welkom (5 min.): <ul style="list-style-type: none"> • Doel van de middag • Dit programma met dank aan Min. EZ (BOGO) • Den Bosch is gastheer maar ism CAH Almere en WUR Programma (10 min.): <ul style="list-style-type: none"> • Belang Economie leefomgeving voor HBO onderwijs • Peiling deelnemers • Programma van de middag 	Marcel	
13.30	Batenspel <ul style="list-style-type: none"> • Toelichten (5 min.) • Spel in groepen van 5 personen (30 min.) 	Ursula	Peiling deelnemers adv enkele vragen Programma op beschikbaar op A4 Op flipover vragen en opmerkingen uit de zaal
13.55	Pauze		
14.15	Afronden en terugkoppelen (5 min.) batenspel	Ursula	
14.20	Lezing: Omgevingseconomie en De kunst van het kiezen Door Elisabeth Ruijgrok Witteveen+Bos Lezing (20 min.): <ul style="list-style-type: none"> • Waarom MKBA • Schets historie • Hoe gaat het in z'n werk • Actuele casus en discussies • Impact op besluitvorming Vragen en discussie (30 min.):	Ursula Plenaire discussie olv Marcel	Ursula brieft Elisabeth Nadien bedanken van Elisabeth

Lezing (20 min.): <ul style="list-style-type: none"> • Waarom MKBA • Schets historie • Hoe gaat het in z'n werk • Actuele casus en discussies • Impact op besluitvorming Vragen en discussie (30 min.): <ul style="list-style-type: none"> • Betekenis MKBA • Toekomst MKBA 	Plenaire discussie olv Marcel	Ursula brieft Elisabeth Nadien bedanken van Elisabeth
Pauze		Koffie en thee
Discussie: Zin of onzin MKBA in HBO Welke vragen uit zaal (5 min) inventarissen in zaal daarna in groepjes Adv de volgende vragen/stellingen: <ol style="list-style-type: none"> 1. MKBA toevoegen aan curriculum van groene HBO onderwijs? 2. Wat zou afgestudeerde moeten weten van MKBA? 3. Hoe MKBA beste in te passen in lesprogramma? 4. Wat is kennis behoefte van docenten? 5. ... 	Marcel	Koffie en thee Ursula: Vragen/stellingen in ppt plus print Idee is om discussie in groepjes van 5 te doen, daarna kort plenair terugkoppelen Elisabeth als deskundige
Terugkoppeling op discussie	Marcel	
<i>Oefenboek Kunst van het Kiezen</i> <ul style="list-style-type: none"> • Toelichting door Ursula op doel en inhoud oefenboek • Hoe verder? • Optie kenniskring Omgevingseconomie 	Ursula	
<i>Oefenboek Kunst van het Kiezen</i> <ul style="list-style-type: none"> • Welkom Frederike Praasterink • Lector Dinand Ekkel van CAH reikt eerste exemplaar aan Frederike Praasterink • Kort woord aan Frederike Praasterink (5 min.) 	Marcel	Ursula brieft Frederike Praasterink Ursula brieft Dinand Oefenboek ligt klaar voor andere deelnemers
Afronding en terugkijken <ul style="list-style-type: none"> • Kort delen ervaring • Dankwoord 	Marcel	
Afsluiting met borrel		Tanycha heeft borrel met hapje geregeld

Deelnemers (50x) workshop:

- 30 docenten: 2 MBO's, 6 HBO's
- 20 studenten HAS

CAH Vilentum Almere
CAH Vilentum Dronten
cah
PPO-WUR
VHL
wur
Citaverde College
CITAVERDE Bedrijfsopleidingen
CITAVERDE College
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
Innovatieklas van de HAS Den Bosch
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
HAS Hogeschool
Hogeschool Avans
Inholland
Inholland
TU Eindhoven
Groenhorst college
windesheim
staatsbosbeheer
Gemeente Den Bosch
witteveen+bos

**Presentatie workshop:
De kunst van het kiezen met omgevingseconomie,
20/11/2014, Den Bosch**

Waarom Omgevingseconomie?

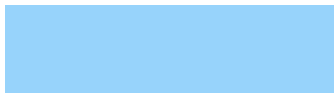
Waarom Omgevingseconomie?

R. den Dikken, gemeente Eindhoven, 2014

*“In Eindhoven gebruiken we de MKBA als grondslag om projecten te prioriteren. Ik ben er persoonlijk van overtuigd dat een MKBA een zeer waardevolle aanvulling kan geven bij het maken van afwegingen. **Ik vind het erg goed dat de HAS dit opneemt in het curriculum**”.*

F. v. Keulen, R. Bakker, gemeente Rotterdam, 2012

“Het denken vanuit potentiële baten bij het opstellen van een groen inrichtingsplan leidt tot andere oplossingen”.

Waarom Omgevingseconomie?

R. den Dikken, Gemeente Eindhoven, 2014

*“In Eindhoven gebruiken we de MKBA als grondslag om projecten te prioriteren. Ik ben er persoonlijk van overtuigd dat een MKBA een zeer waardevolle aanvulling kan geven bij het maken van afwegingen. **Ik vind het erg goed dat de HAS dit opneemt in het curriculum**”*

F. v. Keulen, R. Bakker, gemeente Rotterdam, 2012

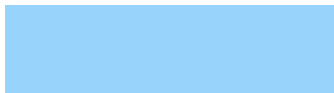
“Het denken vanuit potentiële baten bij het opstellen van een groen inrichtingsplan leidt tot andere oplossingen”. Gemeente Rotterdam

J. Sicco Smith, Provincie Overijssel, 2012

De methodiek maakt helder wie de batenhouders zijn en wie er dus ‘nuttig’ aan tafel kunnen zitten

Staatsecretaris S. Dijkma, brief 2^e kamer 2013

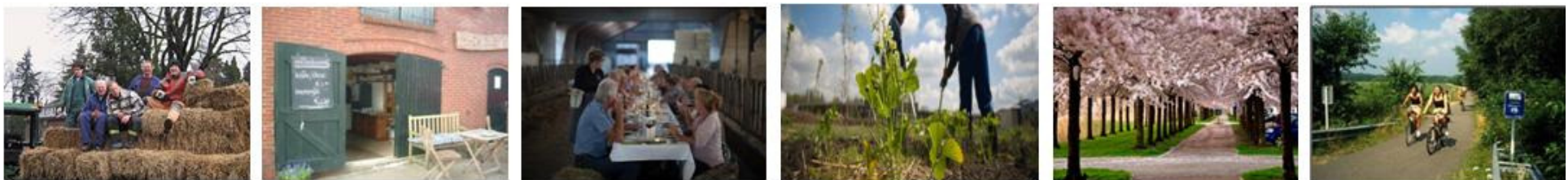
“De TEEB studies kunnen helpen bij het maken van keuzes die nodig zijn voor vergroening van de economie”

Workshop De Kunst van het kiezen met omgevingseconomie 20/11/2014, HAS Den Bosch

- 13.15 – 13.30 Welkom en opening, Marcel Vijn, dagvoorzitter (Wageningen UR)
- 13.30 – 14.05 Batenspel, Ursula Kirchholtes (HAS)
- 14:05 – 14:15 *koffie*
- 14.15 – 14:20 Terugkoppeling batenspel
- 14.20 – 15:10 Lezing, de kunst van het kiezen met omgevingseconomie, Elisabeth Ruijgrok (Witteveen+Bos)
- 15.10 – 15:25 *koffie, fris*
- 15.25 – 16.05 Discussie, omgevingseconomie in het Groen Onderwijs
- 16.05 – 16.30 Presentatie Oefenboek 'De kunst van het kiezen met omgevings-economie', Ursula Kirchholtes (HAS),
Uitreiking oefenboek door Dinand Ekkel (CAH), Frederike Praasterink (HAS)
- 16.30 – *Afsluiting en borrel*

De kunst van het kiezen met omgevingseconomie

Oefenboek

**KEEP
CALM
AND
MAKE A
CHOICE**

Inhoud

1. Welkom in de wereld van omgevingseconomie!	4
2. Omgevingseconomie in een notendop	5
A. Omgevingskwaliteiten	6
B. De verandering van omgevingskwaliteiten (effect)	7
C. Welvaartverandering voor de mens en plant en dier	8
D. Het meten van welvaartsverandering (baat)	9
E. Het voorspellen van een welvaartsverandering (baat)	10
F. De methode maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)	11
G. De beslispraktijk en de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)	12
Antwoorden op de vragen uit dit hoofdstuk	13
Intermezzo artikelen en facts sheets	16
4. Oefeningen en huiswerk	23
1. Oefeningen omgevingskwaliteiten	23
2. Huiswerk omgevingskwaliteiten	23
3. Huiswerk meetlat omgevingskwaliteit	24
4. Oefening toestand van de omgevingskwaliteit duiden met een benchmark	24
5. Huiswerk toestand van de omgevingskwaliteit duiden met een benchmark	25
6. Huiswerk toestandverandering van omgevingskwaliteiten meten (monitoren)	25
7. Oefening de relatie tussen maatregelen en kwaliteitveranderingen	26
8. Oefening de relatie tussen externe ontwikkelingen en kwaliteitveranderingen	27
9. Huiswerk kwaliteitveranderingen door maatregelen voorspellen	28
10. Huiswerk kwaliteitveranderingen door externe ontwikkelingen voorspellen	28
11. Oefening behoeften en landen	29
12. Huiswerk behoeften en leefstijlen	29
13. Oefening waarderingsmethoden voor omgevingskwaliteiten	29
14. Oefening benoem de baten uit de artikelen uit dit opgavenboek	30
15. Huiswerk opzoeken maatschappelijke kosten-batenanalyses	30
16. Oefening, ontwerpprincipie locatiekeuze op basis van kosten en baten	33
17. Oefening, ontwerpen en faseren op basis van kosten en baten	39
18. Huiswerk bomen in de binnenstad, invul MKBA	43
5. Literatuur	45
Bijlage I Kwaliteiten en baten	48
Bijlage II. Betalingsbereidheidmethodes	51
Bijlage III Huiswerk opgave 18. Bomen in de binnenstad, invul MKBA	52

COLOFON

De kunst van het kiezen met omgevingseconomie, oefenboek is een uitgave van HAS Hogeschool, CAH Dronten en Wageningen UR.

Kirchholtes, U., (2014). *De kunst van het kiezen met omgevingseconomie, oefenboek*, HAS Hogeschool, CAH, Wageningen UR, Den Bosch.

De term omgevingseconomie is in 2006 bedacht bij Witteveen en Bos door dr.ir. E.C.M. Ruijgrok omdat de term de lading beter dekte dan milieueconomie en omdat het goed aansloot bij de term omgevingskwaliteit, die haar collega drs. D.J.f. Bel gebruikte bij milieu-effectrapportages.

Auteur:

U. Kirchholtes, HAS Hogeschool

Opdrachtgever:

M. Vijn, Wageningen UR

Begeleidingsgroep:

Projectmanagement: M. Vijn en J.E. Jansma, Wageningen UR

Didactische toets: P. van der Donk, HAS Hogeschool en F. Braakhuis, CAH Dronten

Wetenschappelijke toets: E.C.M. Ruijgrok, Witteveen+Bos

Dit oefenboek is tot stand gekomen met financiering van het ministerie van Economische Zaken BOGO-project MKBA en met kennis, uren en faciliteiten van de HAS en CAH Vilentum Hogescholen.

BOGO staat voor de verspreiding van beleidsondersteunende onderzoekskennis (BO) ten behoeve van het (v)mbo en hbo binnen het groen onderwijs (GO). Het doel van het BOGO is de doorstroom te bevorderen van ontwikkelde kennisresultaten voor het actualiseren en het verbeteren van de kwaliteit van groen onderwijs, gevraagd door scholen, bedrijfsleven en/of maatschappelijke organisaties.

Vormgeving:

Kaft: Wageningen UR, binnenwerk: HAS

Meer informatie:

www.hashogeschool.nl, has@has.nl

© HAS Hogeschool

Niets uit dit drukwerk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm, hetzij elektronisch, mechanisch dan wel met digitale technieken door fotokopieën, opnamen, internet of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HAS Hogeschool noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.